

Villányi László haikui

Különös líra Villányi László költészete, csordultig telt érzésekkel megszólaló epika, melyből igazi harmónia sugárzik. Köteteinek száma eléri a húszat is. Haikui először 1978-ban jelentek meg a *Délibábünnep* című kötetben. Ezek a haikuk szárnypróbálgatások, itt még a formai kritériumokra nem helyez hangsúlyt a költő, de a haiku atmoszférája már megérint bennünket. Még címeiket is ír a haikukhoz, bár a hagyományos japán vers címtelen. Nem tartja be az 5–7–5 szótag szabályát sem, csak hangulatukban nevezhetjük ezeket a költeményeket haikuknak. Ez az atmoszféra viszont felejthetetlen marad az olvasó számára. A kötet haikui filmrendezőket elevenítenek meg elemi erővel.

Fehér fal.
Fehér fény.
Kihányjuk a napokat.

A haikuból könnyű ráismerni a feledhetetlen filmrendező, Ingmar Bergman alakjára.

A haiku japán eredetű költemény, amely a 16. század végén keletkezett: az oly népszerű *renga* 'láncvers' első három sora önálló lett. A renga eredetileg humoros költemény volt, de a haiku műfajának megteremtésével a humor kiszorult belőle. A haiku 5,7,5 morás sorokból áll, mindössze 17 morában tömöríti a költő mondanivalóját, érzéseit. Bizton állíthatjuk, hogy a világlíra e gyöngyszeme az egyik legtömörebb kötött formájú költemény. A költő pillanatnyi benyomását, emócióit sűríti e három sorba, úgy, hogy olvasóit a gondolatok, érzések folytatására készíti. A haiku legkiválóbb képviselője, Macuo Basó (1644–1694) ezt a következőképpen fogalmazza meg: a harang egyhangú kongása után fülünkben még hosszan zúg ez a hang. Ugyanígy a vers elolvasása után is valamilyen hangnak még tovább kell visszhangoznia az olvasóban. A *hokku* vagy *haikai* vagy – ahogy a 19. század végén Maszaoka Siki (1867–1902), egy másik költő elnevezte – a *haiku* csak néhány impressziót fejez ki, tele van célzással, utalással. Ahogy a japán festményeken, tusrajzokon csak egy-két ecsetvonás látható, a haiku is néhány szóval képes hangulatot teremteni.

Talán azért is fordul Villányi a haiku műfajához, mert akárcsak költészetében, így a haikuban is a szépség dicsérete hangzik fel. Villányi László emellett visszatér a haiku eredetéhez, a humoros vershez, igyekeznek megmosolyogtatni olvasóit. Ezt tükrözi 1995-ben írott költeménye:

Harkály kopogtat
szeptemberi reggelen
villanyoszlopot.

A haikunak mágikus ereje van, mert nemcsak képeket fest, hanem segít meghallani az esőcseppek kopogását, a fák sóháját, a madárdalt. A haikuban, ebben a parányi miniatűrben tehát benne van az egész világmindenség.

A kiotói Rjóandzsi templom csodálatos kőkerthelyében például az öt szikla az öt földrészt szimbolizálja.

A haikuban tükröződik a sintó vallás, a zen buddhizmus és a taoizmus szemlélete. Az a törvényszerű, ami természetes. A világon mindennek megvan a maga útja. Az embernek az utat kell követnie, ugyanúgy, ahogy a hal él a folyóban vagy a tóban. A haiku hangulatából sugárzik a *szabi* érzése. Eszerint mindent egy általános nyugalom, örök egyhangúság hat át. Ez a világ egységes, oszthatatlan. Éppen ezért Basó szerint a haikut egyben kell kikalapálni, mint az aranyat.

Villányinál az élet élvezete jelenik meg a haikuban, nemcsak csodálja az élet szépségeit, hanem teljes egészében meg akarja ismerni, magáénak akarja érezni minden gyönyörűségét, a folyót és a hegyet, az erdőt és a mezőt.

SEBESSÉG

Nem tudok elég lassan úszni
élvezve az összes zöldet
egyenként a folyó cseppjeit.

Villányi László egész költészetére, így haikuira is jellemző az erotika. Általában az élet szépségeit keresi, s itt központi helyet kap a szerelem és a testiség. Nála azonban nem elsősorban a férfi és a női test szépsége, az ölelés gyönyörűsége ragadja meg az olvasót, szinte panteisztikus módon minden élőlény, minden tárgy, minden, mi él és mozog, erotikus lehet haikuiban. És ezek az élőlények, tárgyak át- meg átcsapnak egymásba, átváltoznak a reinkarnáció törvényei alapján. Életre kelnek a tárgyak a keze alatt. Villányi finom megfigyelő, ebbe az apró rezdülésekkel teli világba vonja be olvasóit:

EROTIKA

Ujjhegyről tűzhelyre
hull egy vízcsepp
felszisszen tovatűnik.

Basó szerint a haiku ellentétben alapszik, amely formailag is kifejeződik a versben. Az első két sor ellentétben áll az utolsóval, amelyben valamilyen váratlan fordulat, csattanó szerepel. A vers kényes egyensúlyát az első két sor és a harmadik ellentéte adja meg. Kép és hang, mozgás és mozdulatlanság, csönd és zaj ellentétei feszülnek a haiku két pillére között. S a pillanatnyi mozgás után még jobban érzékelhetjük az időtlen nyugalmat, az állandóságot. Villányi László haikui teljes mértékben a basói követelményekhez igazodnak. Tűz és víz egyszerre feszül a haikuban, majd egymásba olvadva megsemmisülnek. Nemcsak a mozgás, hanem az ellentétek szembeállítására is jellemző haikuira, hiszen az ellentétek még jobban kiemelik a mindennapi élet dolgainak tulajdonságait. Villányi a testiség meghitt hangú hírnöke. Az érkeket is megjeleníti ezekben az erotikus haikukban. A tapintás, az ízlelés ingere miatt megmozdul a világ, kívül is, belül is:

hópehely íze
legbensőbből bőrömgig
árad a meleg

Mindig az élet diadalmaskodik ezekben a haikukban a halál felett: a temetőben a sírok között egy lány bőre világít. Villányi László kitarja előttünk a lelkét és megmutatja mindennapi kis csodáit, miközben patyolattisztára mossa lelkünket.

Villányi László egy-egy haikuja gyakran egy-egy történet is. De e történetek hőse a mikrokozmosz egy-egy parányi lénye, akár a japán haikukban egy béka, egy kabóca vagy egy méh. Filmszerű képeket látunk Villányi haikuiban egymás után premier plánban:

hányadik éve
araszolhat a hernyó
a konyha kövén

A háromsoros miniatűr regény néha tragédiákat sejtet: az őszben sétáló költő magányos, csak a szél cirógatja. Villányi László haikuit gyakran megháromszorozza. A Hármások, ahogy ő nevezi, általában egy témát dolgoznak fel különböző megvilágításban. Lássuk a kék szitakötőről szóló hármast:

HÁRMASOK

gyerekkoromból
gyerekkorodba röppen
kék szitakötő

árnyékot nem vet
jöttét mégis megérzi
meztelen hátad

csak kövesd röptét
esőszagú lesz álmod
eléd jön egy szó

Villányi László haikui jellegzetes színfoltot képviselnek a magyar haikuköltészetben. A Kosztolányi óta meghonosodott műfaj a 20. század nyolcvanas éveitől kezdve vált költőink körében népszerűvé. Nemcsak a négy évszaktól megéneklő klasszikus haiku bűvöletében írunk magyar haikukat, egyre több követője van a moderneknek is. Korunkat, ezt a bizonytalansággal teli, kapkodó, lihegő kort egyfajta elvágódás jellemzi: a megoldhatatlan problémák elől való menekülés. Abban reménykedünk, hogy még talán rátalálhatunk a szépségre, a harmóniára. Ez az életérzés jellemzi Villányi László haikuit is.

Vihar Judit